

AMID Working Paper Series 12/2002

Valg af uddannelse og kommunernes vejledning ved overgang fra uddannelse til erhverv¹

**Docent Jill Mehlbye
Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut**

1. Resumé

I notatet gøres der rede for resultaterne af fire lokale undersøgelser om børn og unge fra etniske minoriteter og tosprogede børn og unge (børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund, hvor man taler et andet sprog end dansk hjemme). I skoleregi vil man typisk bruge udtrykket tosprogede elever. Derfor bruges begge begreber i det foreliggende notat.

Undersøgelserne omhandler de unges overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse, deres skolegang og deres fritidsaktiviteter efter skoletid. Med hensyn til social baggrund står børn og unge fra etniske minoriteter svagere end danske elever. Deres forældre har gennemgående en dårligere socioøkonomisk situation målt på beskæftigelse og boligforhold. Færre børn og unge fra etniske minoriteter har eget værelse og adgang til computer hjemme set i forhold til elever med danske forældre.

I skolen klarer eleverne fra de etniske minoriteter sig generelt dårligere end elever med dansk baggrund. Især pigerne fra de etniske minoriteter klarer sig dårligere, og de har en tilsvarende lav selv vurdering, mens drengene fra de etniske minoriteter generelt overvurderer egne evner i forhold til deres faktiske skolepræstationer.

Det viser sig også, at forældrebaggrund i højere grad end etnisk baggrund er afgørende både for, hvordan eleverne klarer sig i skolen, og hvilken ungdomsuddannelse de vælger. Det synes altså at have en større betydning, hvilken uddannelsesmæssig baggrund forældrene har, frem for hvilken etnisk baggrund de har.

---

¹ Dette arbejdspapir er et notat udarbejdet for Akademiet for Migrationsstudier i Danmark i forbindelse med en kortlægning af integrationsforskningen i Danmark siden 1980, udført i opdrag af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Projektet vil blive sammenfattet i en endelig rapport, der forventes udgivet af Ministeriet i løbet af efteråret 2002.

De tosprogede unge klarer sig især fagligt dårligt i faget dansk, fordi de ikke behersker det danske sprog til fulde. Men også faget matematik volder problemer. Elever med pakistansk baggrund synes gennemgående at klare sig bedre end elever med tyrkisk baggrund, hvilket bla. skyldes forældrenes forskellige uddannelsesmæssige baggrund.

Dog synes der generelt at være meget store forskelle i de tosprogede elevers faglige færdigheder, hvilket peger i retning af, at der i endnu højere grad end for de danske elevers vedkommende er behov for en elevdifferentieret undervisning over for denne gruppe elever i skolen.

Det synes ikke at have nogen betydning for hverken de tosprogede og de danske elevers faglige præstationer, hvor mange tosprogede elever der er i klassen, også selv om de tosprogede elever udgør mere end en fjerdedel af eleverne i klassen.

Generelt vurderer skolens lærere, at de tosprogede elever efter grundskolens ophør hverken fagligt eller sprogligt er parat til at gå videre i ungdomsuddannelsessystemet. Med hensyn til tilfredshed med skolegangen i grundskolen er især de tosprogede elever glade for at gå i skole. På tværs af etnisk baggrund er især pigerne glade for at gå i skole. Det samme gælder de fagligt stærke elever på tværs af etnisk baggrund. Endelig er der store variationer mellem de enkelte skoler i kommunen med hensyn til tilfredshed med skolegangen.

Der er lokale forskelle med hensyn til, om de tosprogede elever synes, at de får tilstrækkelig hjælp af deres lærere i undervisningen og i lektielæsningen. I en kommune klager de tosprogede elever over for lidt hjælp, mens de i en anden kommune synes, at de får megen støtte og hjælp fra deres lærere. Dog skal det bemærkes, at der er seks år mellem de to undersøgelser gennemførelse. Generelt bruger de tosprogede elever mere tid på lektielæsningen end de danske elever, formodentlig fordi de har sværere ved det. En anden grund kan være, at de ikke så ofte kan få hjælp af deres forældre, som de danske elever, grundet forældrenes ringere uddannelsesmæssige baggrund.

Med hensyn til fritiden bruger børn og unge fra etniske minoriteter især deres fritid på fritidsundervisning i ungdomsskolen, og hvad angår drengene fra de etniske minoriteter især tid i ungdomsklubben. Derudover dukker børn og unge fra etniske minoriteter sjældnere op i de organiserede fritidsaktiviteter, og det gælder især pigerne fra de etniske minoriteter. Det betyder, at mens de unge fra de etniske minoriteter bruger deres tid i ungdomsskolen og ungdomsklubben, bruger de danske børn og unge deres fritid på aktiviteter i sportsforeninger og skolefritidsordninger, hvor børnene og de unge fra de etniske minoriteter sjældent ses. Med hensyn til fritidsjob har de danske unge 8.-9.-klasselever langt oftere fritidsjob end de unge fra etniske minoriteter.

På denne måde lever børnene og de unge fra de etniske minoriteter i en anden fritidsverden end børn og unge med dansk baggrund, hvilket hæmmer integrationen af børn og unge fra etniske minoriteter.

Med hensyn til fremtiden er unge fra de etniske minoriteter, der står foran at skulle begynde en ungdomsuddannelse, mere pessimistiske end unge med dansk baggrund. De unge fra etniske minoriteter frygter i højere grad arbejdsløshed, racisme i samfundet, og at de stadig ikke som 25-årige er i gang med en uddannelse, selv om især denne gruppe synes, at det er vigtigt at få en uddannelse for at kunne klare sig som voksen, og faktisk er meget ambitiøse i den retning.

De unge fra etniske minoriteter vælger især en erhvervsfaglig ungdomsuddannelse, og især en handelsuddannelse, mens de unge med en dansk baggrund vælger en gymnasial uddannelse. Desuden efterlyser alle de unge og især unge fra etniske minoriteter en individuel og mere personlig uddannelses-, beskæftigelses- og erhvervsvejledning.

2. Præsentation af de gennemførte undersøgelser

Der vil i dette notat blive refereret til følgende fire publikationer om indsatsen over for og integration af tosprogede børn og unge.

Den første publikation om unges overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse (Mehlbye et al. august 2000) er hovedgrundlaget for notatet, og de tre øvrige om skolen og fritiden er supplerende (Mehlbye et al. december 2000, Mehlbye oktober 1994 og Mehlbye et al. september 2000).

Alle publikationer er lokale undersøgelser, men da undersøgelsesresultater på tværs af kommuner på en række områder viser det samme billede, er det rimeligt at antage, at disse gælder for en stor del af gruppen af tosprogede børn og unge.

Med hensyn til integrationsbegrebet, har der i alle fire undersøgelser været anvendt en praktisk brug af begrebet, idet socialt samvær med danske børn og unge samt det faglige funktionsniveau i forhold til danske elever har været i fokus i undersøgelse.

I undersøgelse tales der om såvel tosprogede børn og unge og børn og unge fra etniske minoriteter. De tosprogede er børn og unge, hvor familien hjemme taler et andet sprog end dansk, mens der blandt børn og unge fra etniske minoriteter også vil være tale om end en mindre gruppe, der alene taler dansk hjemme i familien, og derfor ikke går ind under definitionen tosprogede unge. I det følgende refereres de fire undersøgelses formål og undersøgelsesgrundlag kort.

2.1. Forløbsundersøgelsen

Et frit valg? – unges overgang fra grundskolen til ungdomsuddannelserne – om danske unge og unge fra etniske minoriteter (Mehlbye et al. august 2000).

Undersøgelsen er resultatet af en forløbsundersøgelse af unges valg af ungdomsuddannelse med særligt fokus på unge fra etniske minoriteter. Undersøgelsen havde til formål at belyse baggrunden for de valg, de unge træffer med hensyn til uddannelse og erhverv efter folkeskolen. Herunder de barrierer, der kan være årsag til, at nogle unge ikke opnår en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Undersøgelsen var baseret på spørgeskemaundersøgelser i form af en årlig spørgeskemaundersøgelse i årene 1996-1999, fra de unge gik henholdsvis i 9. eller 10. klasse og to-tre år frem. Derudover blev der ved projektets afslutning i 1999 gennemført 15 kvalitative interview med udvalgte unge.

Den statistiske analyse af de indsamlede data fra spørgeskemaundersøgelsen blev hovedsageligt foretaget ved hjælp af den statistiske test χ^2 -testen (χ^2) med henblik på at undersøge, om de fundne sammenhænge var signifikante eller ej, dvs. om de fundne sammenhænge skyldtes tilfældigheder, eller om de rent faktisk var gældende. I beskrivelsen af spørgeskemaanalyserne indgik, medmindre andet er anført, kun resultater, der var signifikante med et signifikansniveau på 5%, hvilket betød, at der for alle nævnte sammenhænge i rapporten var under 5% risiko for, at de fundne sammenhænge skyldtes tilfældigheder.

De unge i undersøgelsen kom fra fire meget »indvandrer-tætte« kommuner – Ishøj, Brøndby, Karlebo og Farum Kommuner. Blandt undersøgelsens 825 unge deltagere udgjorde danske og andre unge fra de vestlige lande ca. tre fjerdedele, mens de unge fra etniske minoriteter udgjorde en fjerdedel. Den største gruppe blandt de etniske minoriteter var unge med tyrkisk baggrund.

2.2. Skoleundersøgelsen

Et godt skoleliv - udvikling og læring blandt skoleelever i Vejle Kommune (Mehlbye m.fl. dec. 2000).

Den overordnede problemstilling for undersøgelsen var: *»Hvilken sammenhæng er der mellem elevernes trivsel i skolen og deres faglige færdigheder med deres fritidsanvendelse og deres hjemmemiljø.* Formålet med undersøgelsen var at analysere og beskrive folkeskolen i Vejle Kommune som læringsmiljø og som socialt miljø vurderet ud fra, hvordan eleverne trives i og profiterer af skolemiljøet.

Det var således elevernes egne holdninger og erfaringer med skolen og undervisningen, der var i fokus for undersøgelsen. Desuden blev der gennemført en analyse af elevernes faglige niveau på baggrund af færdighedsprøver i de boglige fag. Undersøgelsen består af to dele, dels en spørgeskemaundersøgelse stilet til eleverne i 5. til 9. klasse på samtlige skoler i Vejle Kommune, dels i færdighedsprøver i regning/matematik samt stavning og læsning. Spørgeskemaet blev besvaret af 1.967 elever i 112 forskellige klasser, hvilket udgjorde ca. 90% af eleverne.

Eleverne blev i databearbejdningen delt op i to hovedgrupper med hensyn til etnisk baggrund. Ved etniske minoriteter forstås i undersøgelsen børn og unge, hvor ingen af deres forældre er født i Danmark. Definitionen er baseret på AKFs undersøgelse om »Uddannelse og arbejdsløshed blandt unge indvandrere« (Hummelgaard et al. 1998), hvor udgangspunktet er Danmarks Statistiks opgørelse af indvandrere og efterkommere.

Omkring 10% af eleverne, der deltog i undersøgelsen, tilhørte gruppen af etniske minoriteter, og de udgjorde 187 elever. Der var især mange elever fra Tyrkiet, Bosnien og Libanon.

Eleverne blev desuden i databearbejdningen opdelt i to andre grupper på basis af, hvorvidt de talte dansk derhjemme eller ej. Hvis eleverne talte andre sprog end dansk med deres forældre derhjemme, blev de kategoriseret som tosproget, hvis ikke, blev de defineret som etsproget. 195 elever kunne i denne gruppering defineres som tosproget (dvs. enkelte af de tosprogede elever har i undersøgelsen defineret sig som danske, selv om de ikke hjemme talte dansk med deres forældre). Inddelingen i et- og tosprogede elever svarer således ikke nøjagtigt til inddelingen i etniske minoriteter og danskere, da nogle elever godt kan have udenlandske forældre uden at tale andre sprog end dansk derhjemme, og omvendt kan nogle elever tale andre sprog end dansk, selv om kun den ene forælder er født i udlandet. Den statistiske analyse af de indsamlede data blev hovedsageligt foretaget ved hjælp af en χ^2 -test (χ^2) med et signifikansniveau på 5%.

2.3. Fritidsundersøgelsen

Børn og unges fritidsaktiviteter og fritidsønsker i Brøndby kommune (Mehlbye et al. september 2000).

Formålet med denne undersøgelse var at foretage en analyse af de 10-16-åriges fritidsanvendelse og deres ønsker til fritidsaktiviteter i Brøndby Kommune. I undersøgelsen analyseres, hvordan børn og unge i kommunen anvender deres fritid, og i hvor vid udstrækning de bruger de organiserede fritidstilbud i kommunen. I analysen undersøges det, hvorvidt, og i hvilket omfang, der er særligt udsatte grupper af børn og unge i kommunen, defineret som børn og unge, som ikke er knyttet til nogen organiseret fritidsaktivitet.

Undersøgelsen var baseret på et spørgeskema, der blev udarbejdet i et samarbejde mellem AKF og Brøndby Kommune. Spørgeskemaet blev uddelt til og efterfølgende indsamlet fra samtlige elever i 4.-9. klasse i kommunens syv folkeskoler i maj måned 2000 på samme dag.

Den statistiske analyse af de indsamlede data blev hovedsageligt foretaget ved hjælp af χ^2 -test (χ^2) med henblik på at undersøge, om de sammenhænge, der var i datamaterialet, var signifikante. I alt 1786 børn og unge deltog i undersøgelsen. I undersøgelsen skelnedes der mellem børn og unge med en »dansk baggrund« med danske forældre, og børn og unge med en »etniske minoritetsbaggrund« med forældre fra etniske minoriteter.

Børn og unge fra »etniske minoriteter« udgjorde 25% af børnene og var defineret som børn og unge, hvor mindst én forælder var fra et af følgende lande: Bosnien, Tyrkiet, Iran, Pakistan, Marokko eller Irak, som var de lande, hvor flest børn og unge med anden baggrund end dansk kom fra.

12% (207 børn og unge) havde mindst én forælder, der var født uden for Danmark og uden for de ovenfor nævnte lande.

2.4. Integrationsundersøgelsen

Tosprogede børn og unge i Albertslund Kommune – en evaluering af integrationsindsatsen (Mehlbye oktober 1994).

Formålet med undersøgelsen var at evaluere integrationsindsatsen i Albertslund Kommune set ud fra medarbejderes, forældres og børns perspektiv. Undersøgelsen koncentrerede sig på de to største sproggrupper i kommunen, nemlig de tyrkiske (tyrkisk/kurdiskspøgede) og de pakistanske (urdu- og punjabispøgede) børn og unge.

Det centrale spørgsmål i undersøgelsen var, hvordan de tosprogede børn og unge klarede sig socialt, fagligt og sprogligt i skole og i daginstitution. Kommunens integrationsmålsætning var primært en sproglig integration, men også at de tosprogede børn og unge skulle klare sig på lige fod med de dansksprogede børn og unge i skole og daginstitution.

Der blev gennemført kvalitative semistrukturerede interview med 56 ledere og medarbejdere i tilbud og aktiviteter i førskole- og i skoleområdet, samt med politiske og administrative ledere i børneforvaltningen og i social- og sundhedsforvaltningen. Desuden gennemførtes der en spørgeskemaundersøgelse med 8.-9.-klasseelever og forældre samt ledere og medarbejdere i skoler og daginstitutioner.

66% af dag- og fritidsinstitutionerne besvarede spørgeskemaet (til fælles besvarelse i personalegruppen). Alle børnehaveklasselederne besvarede spørgeskemaet, 66% af lærerne besvarede spørgeskemaet, 75% af skoleinspektørerne og 66% af skolebestyrelsesformændene besvarede spørgeskemaet.

Blandt eleverne besvarede 87% af eleverne (244 elever, hvoraf 54 var tosprogede), men der var især stort frafald blandt de tosprogede unge. Blandt forældrene deltog 62% i spørgeskemaundersøgelsen, og der var nogenlunde lige stor svarprocent blandt forældre med etnisk minoritetsbaggrund og forældre med dansk baggrund (samlet 240 forældre, hvoraf 92 var fremmedsprogede) Endelig interviewedes 11 tosprogede elever og 20 fremmedsprogede forældre.

3. Undersøgelseernes hovedresultater

3.1. Børn og unges socioøkonomiske baggrund

Undersøgelserne viser, at børn og unge fra de etniske minoriteter adskiller sig fra de danske unge ved at være dårligere stillet socioøkonomisk set målt på basis af deres forældres erhvervsituation og boligforhold. Det vil sige, at familierne oftere bor i lejebolig, at forældrene oftere er ledige, og at forældrene oftere ingen uddannelse har set i forhold til danske børn og unges forældre.

Børn og unge fra etniske minoriteter bor oftere sammen med begge deres forældre (dvs. deres forældre er ikke skilt eller separeret) (Mehlbye 1994 og Mehlbye et al.

august 2000), og de har gennemsnitligt flere søskende end de danske børn og unge (Mehlbye 1994). De har sjældnere eget værelse (ca. en tredjedel) (Mehlbye 1994 og Mehlbye et al. august 2000), og de har ikke i så stort omfang som deres danske kammerater adgang til computer derhjemme (Ti procent de danske elever har ikke adgang til computer hjemme i forhold til en fjerdedel af elever fra etniske minoriteter) (Mehlbye et al. 2000).

3.2. Børn og unges skolegang

Det faglige niveau

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye et al. august 2000) viser, at i folkeskolen skiller pigerne fra de etniske minoriteter sig ud fra andre grupper, idet de i forhold til de andre grupper (danske piger og drenge samt drenge fra de etniske minoriteter) vurderer deres eget faglige niveau særligt lavt, hvilket også for mange er i overensstemmelse med deres faktiske faglige niveau (dvs. deres karakterniveau).

Samtidig er der fag, som de unge fra etniske minoriteter har særlig svært ved at følge med i, fx fag som religion, dansk og historie. Formodentlig også fordi de har en anden kulturel og historisk baggrund end deres danske kammerater. Der er imidlertid andre faktorer end alene den etniske baggrund, der har afgørende betydning for elevernes skolefærdigheder. Det viser sig, at faderens erhvervssituation først og fremmest har en væsentlig betydning for elevernes unges faglige niveau.

Således vurderer såvel de danske elever som elever fra etniske minoriteter generelt sig selv som på et højt fagligt niveau i skolen, jo højere stilling deres far har. Dette understøttes af, at den sociale arv, vurderet på basis af forældrenes uddannelses- og erhvervssituation, også har betydning for elevernes faktiske faglige præstationer i folkeskolen. Således er det især elever, hvis forældre har en videregående uddannelse, der klarer sig fagligt bedst i folkeskolen og som efterfølgende vælger en gymnasial uddannelse.

Skoleundersøgelsen (Mehlbye et al. december 2000) viser, at tosprogede elever ikke overraskende klarer sig klart dårligere end danske elever i faget dansk. Der er især mange tosprogede elever, som ligger i den fagligt svageste ende på klassetrinet, nemlig mere end dobbelt så stor en andel som blandt de danske elever.

Tabel 3.1**Skoleundersøgelsen: Køn og tosprogethed i forhold til det faglige niveau**

Tosprogethed/ køn/fagligt niveau		Den fagligt svageste gruppe	Midtergrup- pen	Den fagligt stærkeste gruppe	Total (100%)
Et sprog (elever med dansk baggrund)	Dreng	17%	70%	13%	593
	Piger	11%	66%	23%	577
To sprog (elever fra etniske minoriteter)	Dreng	40%	51%	9%	70
	Piger	42%	52%	6%	64

Bem.: Etsprogede: χ^2 : 0,000, gamma: 0,000.

Tosprogede: χ^2 : 0,869, gamma: 0,702.

Dette stemmer ikke overens med det forhold, at mange af eleverne fra de etniske minoriteter og de tosprogede elever finder lektierne »for lette«. Der ser altså ud til at være en uoverensstemmelse mellem elevernes faglige kunnen og deres egen opfattelse af, hvordan de klarer lektierne.

Det forholder sig også sådan, at hvor der blandt de danske elever er en tæt sammenhæng mellem egen vurdering af det faglige niveau i dansk og prøveresultaterne, så er der blandt tosprogede elever ingen sammenhæng. Der er således en tendens til, at børn og unge fra etniske minoriteter vurderer sig selv bedre end deres faglige prøver viser. Samlet set er det de etsprogede piger, der klarer sig fagligt bedst, og de tosprogede, uanset køn, der klarer sig dårligst.

Der er i øvrigt ikke nogen sikker tendens til, at antallet af tosprogede elever i klassen har betydning for, hvor godt eleverne klarer sig fagligt. Hverken de etsprogede eller de tosprogede elever ser ud til at klare sig dårligere, hvis de går i en klasse med mange tosprogede elever, heller ikke i klasser, hvor de tosprogede elever udgør mere end 25%.

Integrationsundersøgelsen (Mehlbye 1994) viser, at lærerne især oplever, at de tyrkisksprogede elevers faglige udbytte af de grundlæggende fag som dansk, matematik, orienterings- og sprogfag oftere er mindre end de øvrige elevers. Det samme gælder ikke lærernes vurdering af de pakistansksprogede elevers udbytte af undervisningen.

Ifølge lærerne vurderer de heller ikke, at de tosprogede elever, især de tyrkisksprogede, er tilstrækkeligt fagligt og sprogligt rustede til at gå videre i ungdomsuddannelsessystemet, når de forlader grundskolen efter 9. eller 10. klasse. Dette billede understøttes af en sammenligning af elevernes afgangskarakterer efter 10. klasse, hvor de tyrkisksprogede ligger et til to niveauer længere nede i gennemsnitskarakter i forhold til de danske elever, og det til trods for kommunens meget intensive integrationsindsats gennem flere år.

Med hensyn til elevernes egen oplevelse af, hvordan de klarer sig rent fagligt, oplever de tosprogede elever især, at de har det svært med matematik og regning, hvilket svarer meget godt både til lærernes vurdering og til deres gennemsnitlige karakterer i afgangsprøven efter 10. klasse.

3.3. Glæde og trivsel ved skolegangen

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye et al. august 2000) viser, at pigerne, uafhængigt af etnisk baggrund, er mere glade for folkeskolen end drengene, og at både drenge og piger fra de etniske minoriteter generelt udtrykker mere tilfredshed med folkeskolen end børn og unge med dansk baggrund. Selv om elever fra de etniske minoriteter synes at have sværere ved at klare skolearbejdet end danske elever, betyder det altså ikke, at de er utilfredse med folkeskolen.

Elever, der er fagligt stærke, er desuden mere tilfredse med folkeskolen end fagligt svage elever, men tilfredsheden varierer fra skole til skole, og 10.-klasseeleverne er generelt mere utilfredse med skolen end 9.-klasseeleverne. Dette til trods for, at der er flere unge i 9. klasse end i 10. klasse, der oplever, at de bliver mobbet. Det er både de fagligt set stærkeste unge og de fagligt set svageste unge samt de unge fra de etniske minoriteter, der især føler sig mobbet af de andre elever.

Integrationsundersøgelsen (Mehlbye 1994) viser også, at blandt de tosprogede elever giver markant flere end blandt de danske elever udtryk for, at de er tilfredse med skolen. Således synes tre fjerdedele af de tosprogede »vældig godt« om at gå i skole. Det samme gælder kun for ca. en femtedel af de danske elever.

Dette på trods af, at der er flere blandt de tosprogede elever end blandt de danske elever, der føler, at de i dagligdagen ikke får den nødvendige støtte af deres lærere. Dette er i modsætning til resultaterne i skoleundersøgelsen (se næste afsnit), hvor især eleverne med etnisk minoritetsbaggrund oplever, at de får støtte af deres lærere. Forskellen kan skyldes både lokale kommunale forskelle og tidsmæssige forskelle. Især måske også, at der i Vejle Kommune er langt færre tosprogede elever end i Albertslund Kommune. Desuden gennemførtes undersøgelsen i Vejle seks år senere end undersøgelsen i Albertslund.

Skoleundersøgelsen (Mehlbye et al. december 2000) viser, at hvad angår forholdet til lærerne, giver elever med etnisk minoritetsbaggrund oftere end elever med dansk baggrund udtryk for, at deres dansklærer er god til at opmuntre dem, når noget er svært i undervisningen.

Endvidere oplever elever med etnisk minoritetsbaggrund og tosprogede elever oftere end elever med dansk baggrund (73% over for 57%), at deres dansklærer giver dem lov til at sige deres mening. Eleverne med etnisk minoritetsbaggrund og de tosprogede elever oplever også oftere end elever med dansk baggrund (54% mod 34%), at de får hjælp fra dansklæreren i deres arbejde i klassen (jf. tabel 3.2).

Dertil kommer, at elever fra etniske minoriteter og tosprogede elever oftere giver udtryk for, at deres dansklærer bliver ved med at forklare opgaverne, indtil de forstår dem. De tosprogede elever oplever til gengæld oftere end elever, der kun taler et sprog derhjemme, at deres dansklærer siger, at de ikke skal snakke så meget i timen (måske påkalder de sig mere opmærksomhed, end lærerne synes om ved at stille mange spørgsmål til lærerne).

Disse sammenhænge peger på, at elever fra etniske minoriteter og tosprogede elever oftere møder en større opmærksomhed fra dansklærerens side for at få dem aktivt med i undervisningen end elever med dansk baggrund. Dette hænger højst sandsynligt sammen med, at netop disse elever kan have store vanskeligheder i et fag som dansk, hvilket lærerne er opmærksomme på.

Tabel 3.2

Skoleundersøgelsen: Etnisk baggrund i forhold til, om elevernes dansklærer er god til at opmuntre, når noget er svært i undervisningen

Etnisk baggrund/ opmuntrende dansklærer	Ofte	Af og til	Sjældent/ aldrig	Total (100%)
Dansk baggrund	22%	48%	30%	1740
Etnisk minoritet fra ikke- vestligt land	46%	40%	14%	162
Etnisk minoritet fra vestligt land	50%	20%	30%	10
Etnisk minoritet, men uoplyst hvorfra	78%	22%	0%	9

Bem.: Chi²: 0,000, gamma: 0,000.

Flertallet af eleverne i undersøgelsen er også »meget enige« i, at de generelt set får hjælp fra deres lærere, hvis de har brug for det, og langt de fleste er »meget enige« i, at lærerne behandler dem »ordentligt«. Piger og drenge er lige tilfredse med deres lærere. Til gengæld viser der sig at være forskel på, hvor meget eleverne føler, at deres lærere lytter til, hvad de vil sige, afhængig af elevernes etniske baggrund (jf. tabel 3.3).

Flere elever fra de etniske minoriteter end danske elever føler, at klassens lærere lytter til, hvad de har at sige. Derudover giver de tosprogede elever fra de etniske minoriteter (63%) i højere grad end danske elever (47%) udtryk for, at de får ekstra hjælp af deres lærere, hvis de har brug for det.

Det må anses for at være en logisk følge af, at de tosprogede elever måske har sværere ved at hente hjælp til skoleopgaverne derhjemme bl.a. på grund af sprogbarrierer. Men tallene viser samtidig, at der er en generel vilje fra lærernes side til at give de tosprogede elever ekstra hjælp på flere måder.

Tabel 3.3**Skoleundersøgelsen: Etnisk baggrund og følelsen af, at lærerne lytter**

Etnisk baggrund/Mine lærere lytter til, hvad jeg vil sige	Meget enig	Lidt enig	Slet ikke enig	Total (100%)
Dansk baggrund	54%	40%	6%	1694
Etnisk minoritet fra ikke-vestligt land	68%	30%	2%	162

Bem.: Chi²: 0,006, Gamma: 0,000.

Med hensyn til de krav, der stilles til eleverne i undervisningen, er der den største utilfredshed med kravene i danskundervisningen blandt de tosprogede elever, hvor over halvdelen af eleverne synes, at der enten stilles for store eller for små krav. Det er værd at bemærke, at der blandt de tosprogede elever er mange, som oplever, at kravene er for store i dansk, men at der faktisk er endnu flere, der oplever, at kravene er for små i dansk. Der er dobbelt så mange tosprogede elever end danske elever, der er utilfredse med kravene, både fordi de er for store, og fordi de er for små (jf. tabel 3.4).

Det er ingen tendens til, at tosprogede fra nogle lande i højere grad end fra andre lande, finder kravene for store eller for små. Blandt tosprogede i de store landegrupper (Bosnien, Libanon og Tyrkiet) ser fordelingen ud som blandt resten af de tosprogede. Forklaringen kan være, at en del tosprogede elever oplever, at der stilles for få krav til dem, fordi lærerne tager unødvendige hensyn til dem i undervisningen. Det kan tolkes som tegn på, at der er behov for en større grad af undervisningsdifferentiering blandt de tosprogede elever.

Tabel 3.4**Skoleundersøgelsen: Oplevelse af for store eller for små krav i danskundervisningen**

Sprog talt derhjemme	For store krav	Passende krav	For små krav	Total (100%)
To sprog	26%	46%	28%	171
Et sprog	13%	73%	14%	1679

I øvrigt er det ikke kun i faget dansk, at de tosprogede elever i mindre omfang end de danske elever er tilfredse med hensyn til de krav, der stilles til dem i undervisningen. I både engelsk og matematik oplever op mod en tredjedel af de tosprogede elever, at kravene er for store.

I idræt er der til gengæld over en tredjedel af de tosprogede, som synes, at kravene er for små. Idræt er i det hele taget det af de fire nævnte fag, hvor mange elever (også de danske elever) synes, at kravene er for små, mens kun få elever synes, at kravene er for store. Dette kan skyldes, at mange elever går til forskellige former for sport i deres

fritid, hvor de måske oplever, at deres trænere inden for de sportsområder, der netop interesserer dem, er mere målrettede og specialiserede end deres gymnastiklærer i skolen, der har en helt anden baggrund.

I klasser med mange tosprogede elever er der forholdsvis mange danske elever, der oplever, at der bliver stillet for små krav i dansk. I klasser med mere end en fjerdedel tosprogede elever oplever omkring en femtedel (19%) af de danske elever således, at kravene er for små i dansk, mod 14% i klasser med under en fjerdedel tosprogede.

3.4. Lektielæsning

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye et al. august 2000) peger i retning af, at fordi forældre blandt de etniske minoriteter sjældnere end danske forældre har opnået en mellemlang og videregående uddannelse eller bestrider høje stillinger i erhvervslivet, har unge fra de etniske minoriteter ikke den samme støtte hjemme set i forhold til danske unge til lektielæsning m.m. Den mangelfulde støtte hjemme til lektielæsning m.m. stiller dem i en dårligere position i ungdomsuddannelsesforløbet set i forhold til deres jævnaldrende danske kammerater.

Samtidig bruger tosprogede elever fra de etniske minoriteter mere tid på at lave lektier end elever, hvor der tales dansk i hjemmet. Det kunne bl.a. tyde på, at mange unge fra etniske minoriteter har faglige vanskeligheder grundet sprogvanskeligheder, hvilket understøttes af, at deres faglige niveau i skolen oftere end de danske unges ligger under middel.

Tabel 3.5

Skoleundersøgelsen: Etnisk baggrund i forhold til tidsforbrug på lektielæsning

Etnisk baggrund/ tidsforbrug på lektier	Ingen tid	Mindre end 1 time om ugen	1-3 timer om ugen	3-4 timer om ugen	Mere end 5 timer om ugen	Total (100%)
Dansk baggrund	2%	18%	43%	26%	12%	1713
Etnisk minoritet fra ikke-vestligt land	2%	9%	36%	31%	22%	166
Etnisk minoritet fra vestligt land	10%	20%	40%	10%	20%	10
Etnisk minoritet men uoplyst hvorfra	0%	22%	44%	33%	0%	9

Bem.: χ^2 : 0,003, gamma: 0,000.

Skoleundersøgelsen (Mehlbye et al. december 2000) (jf. tabel 3.5) og *integrationsundersøgelsen* (Mehlbye 1994) viser samme billede, nemlig at elever fra

etniske minoriteter gennemgående bruger mere tid end de danske elever på lektielæsning.

Integrationsundersøgelsen viser ligeledes også, at de tosprogede børn langt sjældnere end danske børn får hjælp til lektielæsningen af deres forældre. Derimod hjælper deres søskende dem i langt højere grad med lektielæsningen. Desuden får de, ifølge skoleundersøgelsen, mere hjælp fra deres lærere til at lave lektier end danske elever.

Men det faglige niveau hænger også sammen med den tid, de unge på tværs af etnisk baggrund bruger på at læse lektier. Her skiller de middelhøje elever sig ud ved at bruge middel lang tid på at læse lektier, hvorimod der blandt de fagligt stærkeste og de fagligt svageste elever både er elever, der bruger lang tid, og elever der bruger kort tid på at lave lektier.

Både *forløbsundersøgelsen* (Mehlbye et al. august 2000) og *skoleundersøgelsen* (Mehlbye et al. december 2000) viser desuden, at pigerne generelt bruger mere tid på lektielæsningen end drengene, ligesom pigerne oftere laver deres lektier til tiden. Endelig giver elever fra etniske minoriteter og tosprogede elever, uanset hvilket land de kommer fra, i langt højere grad end danske elever, udtryk for, at det er spændende at lave lektier.

Ifølge *skoleundersøgelsen* synes 7% af de danske elever fx »ofte«, at det er spændende at lave lektier, mens 25% af eleverne fra etniske minoriteter synes det samme. Ligeledes mener omkring en tredjedel af eleverne fra de etniske minoriteter, at de har alt for få lektier for, mod kun en ottendedel af de danske elever.

Mærkværdigvis er der blandt eleverne fra de etniske minoriteter flere elever, der både synes, at lektierne er for svære og for lette, set i forhold til de danske elevers syn på lektielæsningen. Det skyldes sandsynligvis, at der er større spredning i det faglige niveau og i ambitionsniveauet blandt eleverne fra de etniske minoriteter end blandt de danske elever.

Der ser altså ud til at være en større vilje til at lave lektier blandt eleverne fra de etniske minoriteter end blandt de danske elever. Dette hænger højst sandsynligt både sammen med, at de etniske minoriteter (forældre såvel som eleverne selv) ved, at det er vigtigt for deres fremtid som minoritet på det danske arbejdsmarked at klare sig godt i skolen, samtidig med at de generelt har vanskeligere ved at klare sig i skolen.

De større vanskeligheder ved at lave lektier bevirker, at eleverne fra de etniske minoriteter bruger længere tid på lektielæsningen, har behov for mere hjælp fra deres lærere og oftere ikke får lavet deres lektier til tiden, set i forhold til de danske elever.

3.5. Mobning i skolen

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye et al. august 2000) viser, at selv om såvel danske unge som unge fra etniske minoriteter generelt er glade for deres klassekammerater, er lidt under halvdelen af eleverne alligevel blevet mobbet (drillet ubehageligt meget

eller er blevet »holdt udenfor«) af kammerater i klassen. Det er både de fagligt set stærkeste unge og de fagligt set svageste unge samt de unge fra de etniske minoriteter, der især føler sig mobbet af de andre elever.

Skoleundersøgelsen (Mehlbye et al. december 2000) viser, at fem procent af alle elever (90 elever) er blevet mobbet flere gange om ugen inden for det sidste skoleår, og at kun 39% slet ikke selv har været med til at mobbe deres klassekammerater inden for det sidste skoleår. 3% (59) af eleverne har været med til at mobbe flere gange om ugen. Kigger man nærmere på, hvilke elever der bliver mobbet, viser det sig, at der hverken er forskel på graden af mobning blandt piger og drenge eller blandt danske elever og elever fra etniske minoriteter.

3.6. De unges fritid

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye et al. august 2000) viser, at der er systematiske forskelle mellem danske unge og unge fra etniske minoriteter med hensyn til, hvad de bruger deres fritid på.

Pigerne fra de etniske minoriteter markerer sig ved ikke at deltage meget i de forskellige fritidsaktiviteter. Derimod er de unge fra de etniske minoriteter, også pigerne, samlet set mere aktive end de danske unge, når det gælder fritidsundervisning, og for drengenes vedkommende også ophold i ungdomsklubber og udøvelse af musik. Pigerne, såvel danske piger som piger fra de etniske minoriteter, markerer sig ved, at de oftere end drengene læser aviser og bøger. Drengene interesserer sig til gengæld oftere for computere.

Andelen af unge, der har et fritidsjob ved siden af skolen, varierer fra kommune til kommune og fra skole til skole. Generelt er der imidlertid flere dansktalende unge, uanset etnisk baggrund, der har fritidsjob end unge, der taler andre sprog end dansk i hjemmet, måske fordi de grundet et mangelfuldt dansk sprog har svært ved at få et job, eller fordi de vælger at bruge deres fritid på andre aktiviteter. I øvrigt er det oftest unge med et fagligt højt niveau i folkeskolen, der også har fritidsjob.

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye august 2000) viser, at såvel danske unge som unge fra etniske minoriteter mener, at det er vigtigt, at unge fra etniske minoriteter integrerer sig med danske unge og taler det danske sprog, hvis de vil klare sig i uddannelsessystemet. Den generelle opfattelse blandt alle de unge er således, at de unge fra etniske minoriteter, der samles i klier for sig selv, og som primært taler deres eget sprog, også er mindre målrettede med deres uddannelse og derfor ikke er »værd at være sammen med«, hvis man selv satser på at få en god uddannelse.

Undersøgelsen peger samtidig i retning af, at de unge fra de etniske minoriteter på en række områder ikke er tilstrækkeligt socialt integrerede, hvilket kan virke hæmmende for deres uddannelsesforløb, fordi de derfor også kan få svært ved at begå sig socialt på en ungdomsuddannelse. Af samme grund er det også uheldigt, at de unge fra de etniske minoriteter sjældent har et fritidsjob i sammenligning med de danske unge, da

et fritidsjob ofte giver en god mulighed for at stifte nye sociale bekendtskaber og for at lære det danske arbejdsmarked at kende.

Forløbsundersøgelsens resultater peger således i retning af, at der er en kulturel barriere mellem danske unge og unge fra etniske minoriteter, når det gælder fritidsaktiviteter. De to grupper bruger således oftest deres fritid på vidt forskellige aktiviteter. Interviewene tyder på, at flere fælles fritidsaktiviteter og sociale relationer vil kunne virke fremmende på de etniske minoriteters sociale samvær med danske unge, hvilket også ville kunne vække deres interesse for andre og måske også mere boglige uddannelser end de erhvervsfaglige uddannelser. Dog er de sproglige barrierer nok stadig en af de største barrierer med hensyn til at gennemføre et ungdomsuddannelsesforløb.

Fritidsundersøgelsen (Mehlbye et al. september 2000) viser, at tre fjerdedele af alle børn og unge i kommunen går til organiserede fritidstilbud på faste tidspunkter i løbet af ugen. Der er færre piger end drenge, der fast går til de organiserede fritidstilbud. Denne undersøgelse viser også, at ud over de store teenagepiger, er det piger fra etniske minoriteter, der ikke deltager i de organiserede fritidstilbud. På de ældste klassetrin er andelen med faste fritidsaktiviteter lille både blandt pigerne generelt og blandt pigerne fra etniske minoriteter. Drenge fra etniske minoriteter ligger en smule over gennemsnittet, idet knap otte ud af ti drenge fra etniske minoriteter går til noget fast i ugen (jf. tabel 3.6).

Tabel 3.6

Fritidsundersøgelsen: Hvem går til noget fast i ugen?¹

	Procent	N
Blandt alle børn og unge i undersøgelsen	75	1734
– blandt drenge	78	886
– blandt piger	71	834
– blandt piger på 8.-9. klassetrin	60	204
– blandt piger fra etniske minoriteter	67	205
– blandt drenge fra etniske minoriteter	79	199

¹ Blandt de børn og unge, der har besvaret spørgsmålet. N = andelen af børn og unge, der har besvaret spørgsmålet. Det samme gælder de øvrige tabeller i undersøgelsen.

Børn og unge, der er er tilknyttet et fast fritidstilbud, går oftest (46%) til sport, men jo ældre børnene og de unge bliver, desto færre går til sport, og kun meget få piger fra etniske minoriteter går til sport.

Den organiserede fritidsaktivitet børn og unge (17%) næsthøppigst går fast til i løbet af ugen er SFO II (skolefritidsordning for de 10-14-årige). Ikke overraskende er det oftest de små elever, der går i SFO II. Samtidig kommer kun få piger fra etniske minoriteter fast i SFO II. Blandt børn og unge uden faste fritidsaktiviteter tilbringer børn og unge

fra etniske minoriteter i højere grad end børn og unge generelt deres fritid sammen med familien. Det er hovedsageligt børn og unge fra etniske minoriteter, der går på biblioteket med deres kammerater en eller flere gange om ugen.

Fritidsundersøgelsen blandt 4.-7.-klasseeleverne viser, at der er nogenlunde lige mange drenge og piger, der går i SFO II'en, men at der er forholdsvis få børn og unge fra etniske minoriteter (jf. tabel 3.7), der går i SFO II. Det er især blandt pigerne fra etniske minoriteter, at der er en lav søgning til SFO II'en, og dem, der går der, klager over, at de bliver drillet meget.

Tabel 3.7

Fritidsundersøgelsen: Brugere af SFO II'en (4.-7. klasse) fordelt på baggrund

	Procent	N
Blandt alle 4.-7.-klasseelever	27	1309
– blandt børn og unge fra etniske minoriteter	13	309
– blandt piger fra etniske minoriteter	8	161

Tabel 3.8

Fritidsundersøgelsen: »Jeg bliver drillet meget«

Andel børn og unge, der svarer ja	Procent	N
Blandt alle SFO II-brugere	11	362
– blandt 4.-5.-klasseelever	15	218
– blandt 6.-7.-klasseelever	5	102
– blandt piger fra etniske minoriteter	31	16*

* Selv om der er forholdsvis få piger i denne gruppe, er udsvinget dog så stort, at det er statistisk signifikant ($p < 0,04$).

Integrationsundersøgelsen (Mehlbye 1994) viser, svarende til billedet i de andre undersøgelser, at de tosprogede unge generelt anvender fritiden på en anden måde end de danske unge. De går langt oftere til fritidsundervisning på ungdomsskolen, mens de danske unge går til sport og har fritidsarbejde. De tosprogede unge går derimod mere på biblioteket og er mere sammen med deres familie. Samtidig efterlyser de tosprogede unge flere tilbud om fritidsaktiviteter fra kommunens side.

3.7. Forventninger til fremtiden

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye et al. august 2000) viser, at der er forskel på, hvad de unge bekymrer sig om med hensyn til fremtiden. Generelt bekymrer pigerne sig mest. Unge, der taler andre sprog end dansk i hjemmet, bekymrer sig oftere om racisme end de dansktalende unge.

De fagligt stærke elever i folkeskolen og de elever, der bor i ejerbolig, forventer oftere end de andre unge at være under uddannelse i en alder af 25 år. De unge fra de etniske minoriteter er oftere bekymret for arbejdsløshed end de danske unge, og forventer, at de vil være arbejdsløse i en alder af 25 år, mens de danske unge forventer, at de fortsat er under uddannelse i samme alder. Allerede i folkeskolen synes de unge fra de etniske minoriteter altså at forvente, at de vil få det sværere end deres danske kammerater, når de senere skal ud på arbejdsmarkedet.

Integrationsundersøgelsen (Mehlbye 1994) viser, at med hensyn til fremtiden vægter de tosprogede elever og deres forældre meget højt, at de får sig en uddannelse. De mener derfor også, at det er vigtigt, at de klarer sig godt i folkeskolen med henblik på at kunne klare sig godt senere hen, ligesom de i langt højere grad end de danske elever mener, at det er vigtigt, at de bruger fritiden til at dygtiggøre sig (68% af de tosprogede elever over for 18% af de danske elever).

Undersøgelsen blandt forældrene viser at både danske og tosprogede børns forældre er ambitiøse på deres børns vegne. Stort set alle forældre, uafhængig af etnisk baggrund, ønsker, at deres børn fortsætter i gymnasiet efter folkeskolen. Flertallet af de tosprogede børns forældre håber også, at deres børn får en akademisk uddannelse, mens de danske forældre er lidt mindre ambitiøse på deres børns vegne.

3.8. Uddannelsesmønstret ses tidligt

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye august 2000) viser, at de unges uddannelsesforløb i høj grad synes at være afgjort allerede i en tidlig alder, uden at den unge selv er bevidst om det. Der er tre faktorer, som især gør sig gældende for de unges valg af uddannelse eller erhverv, og som er med til at skabe et ulige mønster i rekrutteringen til ungdomsuddannelserne, nemlig køn, etnisk baggrund og social arv.

3.9. Hvem vælger hvilken ungdomsuddannelse?

I analyserne af resultaterne i *forløbsundersøgelsen* (Mehlbye august 2000) skelnes der mellem gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser, hvorefter de to mest populære uddannelser inden for hver af disse to overordnede retninger, er blevet sammenlignet. Det er det almene gymnasium over for hhx (højere handelseksamen), og hg (handelsgrunduddannelsen) over for de tekniske erhvervsuddannelser.

Undersøgelsen viser, at det er en overvægt af danske piger, af fagligt stærke unge og af unge med forældre med en videregående uddannelse, der vælger en gymnasial uddannelse. Her slår den sociale arv altså igen igennem. Det gælder ikke blot direkte ved, at børn af forældre med en videregående uddannelse også selv vælger en gymnasial uddannelse, men også igennem deres faglige præstationer i skolen, da børn med en stærk social arv (målt ved forældrenes uddannelse) også klarer sig fagligt bedst i folkeskolen.

Der er desuden lokale forskelle, idet det især er unge 10. klasse-elever fra vestegnskommunerne (Brøndby og Ishøj), der vælger handelsgymnasiet, hvorimod unge fra de nordlige kommuner (Karlebo og Farum), som forlod folkeskolen efter 9.

klasse, i højere grad vælger det almene gymnasium. Denne sammenhæng afspejler formodentlig både forskelle i elevernes sociale baggrund og forskelle i uddannelsesmæssige traditioner i de fire kommuner.

Det er især danske drenge samt unge fra etniske minoriteter (piger såvel som drenge) med ringe fagligt niveau i folkeskolen og med en socialt set svag familiebaggrund i form af forældre med ingen eller en erhvervsfaglig uddannelse, der vælger en erhvervsfaglig uddannelse. De unge fra de etniske minoriteter og pigerne især vælger en handelsuddannelse, mens danske unge og drengene især vælger en teknisk uddannelse.

Interviewene viser, at de unge selv sjældent oplever faktorer som den sociale arv eller etnisk baggrund som udslagsgivende for deres uddannelsesvalg. Derudover viser en analyse af undersøgelsens såkaldte »mønsterbrydere« (unge med forældre uden en videregående uddannelse, som vælger en gymnasial uddannelse), at det er muligt at bryde den sociale arv, hvis den unge har klaret sig fagligt godt i folkeskolen, og/eller har venner, der har skabt interesse for en gymnasial uddannelse.

Endvidere har drengenes etniske baggrund en vis betydning for de unges frafald på ungdomsuddannelsen, idet drenge fra de etniske minoriteter udtaler, at de har følt sig nødsaget til at afbryde deres uddannelse, fordi de ikke kunne finde en praktikplads i den praktiske del af deres uddannelsesforløb.

En årsag til, at de unge fra etniske minoriteter sjældent vælger de gymnasiale og mere bogligt krævende uddannelser, som især vælges af danske piger, skyldes formodentlig også, at de er hæmmet på grund af vanskeligheder med det danske sprog. De erhvervsfaglige uddannelser er mere praktisk orienterede, og stiller dermed ikke de samme krav til sprog- og kulturkundskaber.

3.10. Afbrydelse og fravalg af ungdomsuddannelse

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye et al. august 2000) viser, at en del unge, som påbegynder en ungdomsuddannelse senere vælger at afbryde den. Disse unge er karakteriseret ved, at de gennemsnitligt klarede sig dårligere end andre unge i folkeskolen både fagligt og socialt, og at mange af dem kommer fra familier, hvor forældrene har ringe eller ingen uddannelse.

Mange af de unge begrundet selv afbrydelsen med, at de har mistet interessen for uddannelsen og har fundet en anden uddannelse, de hellere vil i gang med. En stor del af de unge, især drengene fra de etniske minoriteter, måtte som nævnt ovenfor ifølge eget udsagn afbryde en erhvervsuddannelse, fordi de ikke kunne finde en praktikplads. Meget tyder dog heldigvis på, at en stor del af de unge begynder på en ny uddannelse efter en afbrydelse. Interviewene viser, at de unge ikke nødvendigvis selv opfatter en evt. afbrydelse som noget negativt eller »spild af tid«, men derimod, at de bruger de erfaringer, de har gjort sig, til at arbejde videre mod det, der interesserer dem, og som de synes, de egner sig bedst til.

3.11. Uddannelses-, beskæftigelses- og erhvervsvejledning

I *forløbsundersøgelsen* (Mehlbye et al. august 2000) er konklusionen, at hjælp til at udligne de systematiske forskelle i rekrutteringen til ungdomsuddannelserne og til at mindske den store andel af unge, der afbryder en uddannelse, bl.a. er en grundig uddannelses- og erhvervsvejledning.

Det er imidlertid også i høj grad almindeligt at få uddannelses- og erhvervsvejledning i folkeskolen. 90% af alle de adspurgte unge oplyser således, at de har modtaget vejledning i folkeskolen, men meget i undersøgelsen tyder på, at vejledningen er langt mere dybdegående i 10. klasse end i 9. klasse. Dette forhold må siges at være bekymrende for det store antal unge, der forlader folkeskolen efter 9. klasse og vælger det almene gymnasium, uden at de har fået grundig vejledning i, om netop gymnasiet er det rigtige for dem i forhold til senere erhvervsønsker eller andre ungdomsuddannelser. Det er primært skolevejlederne eller lærerne, der varetager vejledningen af de unge i folkeskolen, men de unge mener selv, at deres forældre har haft den største betydning for de uddannelsesvalg, de har truffet. Meget tyder dog på, at forældrene især står for den mere følelsesmæssige støtte i de unges valg, mens skolevejledningen yder den mere faglig informative støtte.

Undersøgelsen har vist, at der findes mange forskellige måder at vejlede de unge på, samt at vejledningsmetoderne medfører forskellige vurderinger af vejledningen fra de unges side. De unge selv sætter især pris på individuel vejledning med udgangspunkt i deres egne interesser frem for en bred videnformidling, som ofte opleves som forvirrende og overfladisk. Især unge fra etniske minoriteter mener imidlertid ikke, at vejledningen i tilstrækkeligt omfang har taget udgangspunkt i deres personlige forudsætninger.

3.12. Bedre vejledning af de unge

Forløbsundersøgelsen (Mehlbye et al. august 2000) viser, at de unge især er påvirket af forældrene i deres uddannelsesvalg – og den sociale arv fornægter sig ikke i deres uddannelsesvalg. Det gælder både unge fra de etniske minoriteter og de danske unge, idet den sociale baggrund er mere afgørende for de unges uddannelsesvalg end deres etniske tilhørsforhold.

Såvel danske unge som unge fra de etniske minoriteter synes, de især har nytte af den personlige uddannelses- og erhvervsvejledning, der tager udgangspunkt i deres (faglige og personlige) forudsætninger og interesser.

Netop den personlige vejledning bør derfor styrkes, især i forhold til de unge fra de etniske minoriteter, som er i en særlig situation i det danske samfund, og hvis forældre sandsynligvis er mindre vidende om det danske uddannelsessystem end de danske unges forældre, hvilket kan virke begrænsende på de unges uddannelsesvalg. Især vejledningen – og især ungdomsvejledningen – efter folkeskolen bør styrkes.

De unge fra de etniske minoriteter har behov for mere hjælp til at skaffe praktikplads, da mangel på praktikplads ofte er årsagen til, at de må afbryde en ungdomsuddannelse.

Sidst men ikke mindst har de behov for mere faglig og sproglig støtte i undervisningen i folkeskolen, da eleverne fra de etniske minoriteter generelt klarer sig dårligere end danske elever. Desuden vil den sproglige stimulering kunne ske ved en højere grad af deltagelse i fritidsaktiviteter sammen med danske børn og unge.

4. Forslag til ny forskning inden for området

Der er kan stilles følgende forslag til forskningsbehov inden for området på basis af de resultater, de omtalte fire undersøgelser viser, nemlig følgende forskningsemner, som alle er anvendelsesorienterede med hensyn til at styrke integrationen af børn og unge fra etniske minoriteter:

Hvordan kan de tosprogede elever støttes mere i lektielæsningen? Hvordan kan deres sproglige færdigheder forbedres løbende, jo højere de kommer op i skolesystemet med større og større krav til abstrakt tænkning og problemløsning? Hvordan kan især pigerne fra de etniske minoriteter tiltrækkes til at deltage i fritidsaktiviteter uden for hjemmet, hvor der også tages hensyn til familiens normer og holdninger med hensyn til, hvad piger kan og ikke kan tillade sig? Hvordan skal uddannelsesvejledningen og forberedelsen til overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse styrkes og udvikles med henblik på at sikre, at de unge får en kompetencegivende uddannelse?

Litteratur

Hummelgaard et al. (1998): Uddannelse og arbejdsløshed blandt unge indvandrere. AKF Forlaget.

Mehlbye, Jill; Pauline Hagensen og Tue Halgreen (August 2000): Et frit valg? – unges overgang fra grundskolen til ungdomsuddannelserne – om danske unge og unge fra etniske minoriteter. AKF Forlaget.

Mehlbye, Jill; Pauline Hagensen og Tue Halgreen (December 2000): Et godt skoleliv – udvikling og læring blandt skoleelever i Vejle Kommune. AKF Forlaget.

Mehlbye, Jill; Tue Halgreen og Gitte Schimmell (September 2000): Børn og unges fritidsaktiviteter og fritidsønsker i Brøndby Kommune. AKF Forlaget.

Mehlbye, Jill (Oktober 1994): Tosprogede børn og unge i Albertslund Kommune – en evaluering af integrationsindsatsen. AKF Forlaget.

Valg af uddannelse og kommunernes vejledning ved overgang fra uddannelse til erhverv.

© Jill Mehlbye

ISSN 1601-5967

Published by:

AMID

Aalborg University

Fibigerstraede 2

DK-9220 Aalborg OE

Denmark

Phone + 45 96 35 91 33

Fax + 45 98 15 11 26

Web: <http://www.humsamf.auc.dk/amid>

AMID – Akademiet for Migrationsstudier i Danmark

The Academy for Migration Studies in Denmark

Director: Professor dr. phil. Ulf Hedetoft

The Academy for Migration Studies in Denmark, AMID, is a consortium consisting of researchers at research centers representing three institutions of higher education and two research institutes. AMID is supported by the Danish Research Councils of the Humanities and the Social Sciences.

The Consortium consists of the following members:

Aalborg University--Department of Sociology, Social Studies and Organization, Department of Economics, Politics and Administration, as well as *SPIRIT* (School for Postgraduate Interdisciplinary Research on Interculturalism and Transnationality) and Institute for History, International and Social Studies. Aalborg University is the host institution.

The Aarhus School of Business--CIM (Centre for Research in Social Integration and Marginalization).

Aarhus University--Department of Political Science.

The Danish National Institute of Social Research (Socialforskningsinstituttet, SFI).

The Institute of Local Government Studies (Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut, AKF).